

GAZİ

EĞİTİM BİLİMLERİ DERGİSİ

GAZİ

JOURNAL OF EDUCATION SCIENCES

Siyasi Partilerin Seçim Beyannamelerinde Eğitim Politikalarının Karşılaştırılması: 2023 Genel Seçimleri

Demet DUMAN^a, Selçuk UYGUN^b,

Yüklenme: 21.05.2024 Kabul: 29.08.2024

Yayınlanma: 01.12.2024

DOI: 10.30855/gjes.2024.10.03.006

Anahtar Kelimeler:

Eğitim politikaları,
Siyasi partiler,
Seçim beyannameleri

Keywords:

Education policies,
Political parties,
Election declarations

Yazar Bilgileri:

a. Süleyman Demirel
Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi,
Isparta, Türkiye
Orcid:
0009-0009-3995-389X
fdmn.dmtt@gmail.com
Sorumlu Yazar

b. Akdeniz Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi,
Antalya, Türkiye
Orcid:
0000-0002-6808-2829
selcukuygun@akdeniz.edu.tr

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, 2023'te cumhurbaşkanlığı ve genel seçimlerde Mecliste grubu bulunan ve cumhurbaşkanı adayı olan partilerin beyannamelerindeki eğitim politikalarını karşılaştırmalı olarak betimlemektir. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi olan doküman inceleme modeli kullanılmıştır. Beyannamelerin her biri ayrı bir doküman olarak ele alınmıştır. Araştırmanın problemine yönelik dokümanlar araştırılarak partilerin resmi sitelerinden orijinal belgeler elde edilmiştir. Milliyetçi Hareket Partisi beyannamesine internet sitesinden ulaşılamadığından ilçe başkanlığından eğitim bölümünün fotoğrafı çekilerek elde edilmiştir. Millet ittifakı ortak bir beyanname yayımladığı için Cumhuriyet Halk Partisi ve İYİ Parti bildirgeleri bu ortak beyannamede ele alınarak incelenmiştir. Cumhuriyet İttifakının beyannameleri ortak olmadığı için AK Parti ve Milliyetçi Hareket Partisi bildirgeleri ayrı ayrı ele alınarak incelenmiştir. Elde edilen verilerin analizinde içerik analiz yöntemi kullanılmıştır. Dokümanlar üzerinden araştırmanın alt problemlerine uygun olarak kodlamalar yapılmıştır. Kodlamalar Nvivo kodlama ekniği kullanılarak yapılmıştır. Kodlar çıkarıldıktan sonra çeşitli temalar oluşturulmuştur. Bu araştırmanın çalışma grubunu 14 Mayıs 2023 seçimlerinde Mecliste grubu bulunan ve cumhurbaşkanı adayı olan dört partinin (AK Parti, Milliyetçi Hareket Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi, İYİ Parti) içinde yer aldığı ittifak gruplarının seçim beyannamesi oluşturmaktadır. Partilerin beyannamelerinde vatandaş yetiştirme, örgün eğitim, yaygın eğitim, öğretmen yetiştirme ve öğrenci destekleme politikaları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Çalışmanın bulgularına göre siyasi partilerin beyannamelerinde yer alan eğitim politikalarının benzer ve farklı yönlerinin olduğu görülmüştür. Araştırma sonunda Türk eğitim sisteminin öngörülebilirliğine ilişkin bazı önerilerde bulunulmuştur.

Comparison of Education Policies in Election Declarations of Political Parties: 2023 General Elections

ABSTRACT

The aim of this research is to comparatively describe the education policies in the declarations of the parties that have groups in the Parliament and are presidential candidates in the 2023 presidential and general elections. In this study, the document analysis model, which is a qualitative research method, was used. Each of the declarations has been considered as a document. Original documents related to the research problem were obtained from the official websites of the parties. Since the Milliyetçi Hareket Party declaration could not be accessed on the website, the booklet was accessed by going to the district headquarters. Since the Nation Alliance published a joint declaration, the Cumhuriyet Halk Party and İYİ Party declarations were discussed in the joint declaration, and the declaration of the People's Alliance was examined separately as the AK Party and Milliyetçi Hareket Party declarations. The content analysis method was used to analyze the data. The study group of the research consists of the election declarations of the alliance groups in which four parties (AK Party, Milliyetçi Hareket Party, Cumhuriyet Halk Party, İYİ Party) which have a group in the Parliament and are presidential candidates in the May 14, 2023 elections. In the declarations of the parties; citizen training, formal education, non-formal education, teacher training, and student support policies were examined comparatively. According to the findings of the study, it was seen that the education policies included in the declarations of political parties had similar and different aspects. At the end of the research, some suggestions were made regarding the predictability of the Turkish education system.

GİRİŞ

Demokrasi, halkın eşit haklara, temsilcileri seçme ve seçilme özgürlüğüne sahip olduğu, hukukun üstünlüğünün korunduğu, özgür düşünce ve ifade hakkının garanti altına alındığı, çoğunluğun kararlarında tüm halkın haklarını koruyacak şekilde gözetildiği, adil ve özgür seçimlerin yapıldığı bir yönetim biçimidir. Demokratik sistemlerde siyasi katılımın en temel unsurlarından biri partilerdir. Demokratik toplumlarda seçimlere katılarak halkın iradesini yansıtmak ve halkı temsil etmek için siyasi partiler vardır. Bu nedenle, partilerin demokratik sistemin işleyişinde önemli bir rolü söz konusudur. Siyasi partiler belirli bir ideoloji veya politik görüşe sahip olan insanların bir araya gelerek ortak bir amaç doğrultusunda çalışmasıyla oluşur. Partiler, seçimlerde adaylarını belirleyerek seçmenlerin oylarını toplar ve hükümeti oluşturacak çoğunluğu elde ederler. Bu sayede halkın iradesi siyasi karar alma süreçlerine yansır. Gougel tarafından siyasi parti, “Üyelerinin düşünce ve menfaatlerini gerçekleştirmek için, iktidarı kısmen ya da tamamen elde etmek amacı ile siyasi hayata katılan grup” (Teziç, 2005 ‘den Akt. Bulut ve Güven, 2008) şeklinde ifade edilmiştir. Kısacası siyasi parti, belirli bir politik görüşü benimseyen ve bu görüşü savunan bireylerin örgütlendiği, seçimlerde aday göstererek kendi politikalarını uygulamayı hedefleyen bir kuruluş olarak tanımlanabilir. Siyasi partiler, amaçlarına uygun olarak program ve prensiplerini belirleyip seçim bildirgelerinde sunarlar. Halk düşüncelerine en yakın olan partiye oy vererek siyasetçileri seçer. Seçimle göreve gelen siyasi partiler, ideolojileri ve planları doğrultusunda uygulanacak politikaları hayata geçirirler.

Siyasi partiler; belirli bir yapıya, kuruluş biçimine, organlara ve liderlere sahip örgütlerdir. Bu yapı ve organlar, parti içindeki üyelerin bir araya gelerek ortak amaçlar doğrultusunda hareket etmelerini sağlar. Ancak siyasi partilerin temel etkinliği, bu yapıların oluşumu ve organların varlığından daha fazlasıdır. Siyasi partilerin etkinliği; üyelerin bir arada çalışarak parti politikalarını belirlemesi, seçimlerde aday belirlemesi ve toplumun genel siyasi yönelimine yön vermesiyle ortaya çıkar. Bu nedenle siyasi partilerin üyeleri arasında iş birliği, uyum ve karşılıklı anlayışın sağlanması, parti içi demokrasinin işleyişi ve liderin parti üyeleriyle etkileşimi gibi unsurlar, partilerin temel etkinliğinin sağlanması açısından önemlidir. Siyasi partiler, belirli amaçlar doğrultusunda politika oluşturur ve bu politikaları gerçekleştirmek için faaliyetlerde bulunur. Aynı zamanda toplum ve siyasal iktidar arasında bir aracı rolü üstlenerek siyasal sistemin işleyişinde önemli bir role sahiptir. Bu rol, siyasal partilerin sorumluluklarını artırır.

Partilerin siyasal sistemin işleyişi ile ilgili problemlere, ekonomik ve sosyal sorunlara karşı sorumlulukları vardır. Toplumun genel ihtiyaçlarına cevap verebilecek politikalar oluşturmak, seçimlerde aday belirlemek, siyasi iktidarı denetlemek ve düzenlemeler yapmak gibi konularda sorumluluk alır. Bu nedenle siyasi partilerin etkinliği ve sorumlulukları siyasal sistemin sürekliliği açısından oldukça önemlidir (Bulut ve Güven, 2008).

Her siyasi partinin seçildiği takdirde yapacaklarını bildirdikleri beyannameleri (bildirileri) vardır. Siyasi partilerin beyannameleri, genellikle bir seçim dönemi öncesinde veya siyasi bir hareketin öncülüğünde yayımlanan resmî belgelerdir. Bu beyannameler; parti politikalarının, hedeflerinin ve vaatlerinin açıklandığı bir platformdur. İçerikleri genellikle ekonomi, eğitim, sağlık, dış politika, çevre, güvenlik gibi konuları kapsar. Siyasi partilerin beyannameleri, seçmenlere parti politikaları hakkında bilgi verir ve seçmenlerin hangi partiye oy vereceği konusunda karar vermelerine yardımcı olur. Bu beyannamelerde bulunan başlıklardan birisi de eğitim kurumu hakkındadır. Eğitimin temel amacı, insan davranışlarını istenen yönde değiştirerek onlara yeni davranışlar kazandırmaktır. Bu hedef kitle, toplumun tüm kesimidir. Dolayısıyla eğitim, partilerin iktidar veya muhalefet partisi olmalarına bakılmaksızın hepsi için önemli bir çalışma alanıdır. Siyasi partilerin evrensel işlevlerinden biri; topluma kimlik kazandırmak, kitleleri eğitmek ve bilinçlendirmektir. Partiler iktidarda kaldıkları dönemlerde ülkenin siyasal, ekonomik, toplumsal ve kültürel yapısında önemli değişiklikler yaparak uzun yıllar boyunca toplum üzerindeki etkilerini sürdürebilirler (Pektaş, 1997).

Siyasi partiler açısından eğitimin önemi oldukça geniş bir kapsama sahiptir. Eğitim, toplumun geleceği için vatanını milletini seven nitelikli insan kaynağı yetiştirmek adına temel bir unsurdur. Nitelikli insan kaynağı ülkelerin kalkınması için en önemli kaynaklardan biridir. Bu nedenle siyasi partiler eğitim politikaları üzerinde çalışarak nitelikli insan kaynağı yetiştirmek, eğitim kalitesini artırmak ve eğitimin erişilebilirliğini sağlamak için çalışmalar yaparlar. Ayrıca eğitim demokratik değerleri ve farkındalığı yaymak açısından da oldukça önemlidir. Eğitim sayesinde bireyler demokratik değerleri anlar, katılımcı bir toplum kültürü oluşturur ve hükümetleri hesap verebilir hale getirirler. Ekonomik kalkınmayı desteklemek de siyasi partilerin eğitime verdiği önemli nedenlerden biridir. Nitelikli bir iş gücü ülkenin ekonomik gelişimine katkı sağlar. Eğitim, işgücü piyasasında daha nitelikli insanlar yetiştirerek üretkenliği ve rekabet gücünü artırır. Sosyal adaleti sağlamak da siyasi partilerin eğitime verdiği önemli nedenlerden

biridir. Eğitim, toplumsal eşitliği sağlamak için önemli bir araçtır bu nedenle siyasi partiler eğitim politikaları üzerinde çalışarak sosyal adaleti sağlamaya odaklanırlar. Eğitim bir ülkenin genel refahını artırmak için de önemlidir. Eğitimli insanlar; daha sağlıklı daha bilinçli ve daha mutlu bir hayat sürerler. Türkiye'de iktidara gelen siyasi partiler, parti beyannamelerinde bulunan eğitim politikalarını Millî Eğitim Bakanlığı aracılığıyla ülke genelinde uygularlar (Berber, 2001; Bulut ve Güven, 2018; Demir, 2019; Korkmaz, 2018; Tok, 2012).

Eğitimin planlanması her ülkenin siyasi yapısına göre farklılık gösterir. Ülkelerin yönetimine gelen her siyasi parti kendi ideolojisini yeni nesillere aktarmak ister ve kendi görüşünde bireyler yetiştirmeyi hedef edinir. Devlet yönetimini elinde bulunduran iktidarların eğitim siyasaları toplumun değer yargılarını değiştirebilir. Yeni kuşakların ve toplumun geri kalan kesiminin dünya görüşü ve sorunları algılama tarzı bu eğitim anlayışına göre şekillenir. Halkın gelecekteki siyasal tercihleri de bu eğitim anlayışı doğrultusunda şekillenebilir. Bu sebeple halkın siyasal seçimde bulunurken, sadece ideoloji, ekonomi ve kültür boyutundaki görüşleri değil; partilerin eğitime karşı bakış açılarını göz önünde bulundurması gerekir (Tok, 2012). Bu nedenle partilerin beyannamelerinde yer alan görüşlerin bilinmesi önem arz etmektedir. Bu çalışmada: Partilerin eğitime verdikleri önemi, eğitimdeki sorunlara ve bu sorunların çözümlerine ne kadar eğilecekleri, eğitim alanında dünyada gerçekleşen değişimleri takip ederek ne kadar ayak uydurabilecekleri, güncelliğe verdikleri önem, eğitim felsefeleri ve eğitime olan bakış açıları belirlenebilecek ve bu yönüyle bulgu ve sonuçların alana katkısı olacağı düşünülmektedir.

Yapılan alanyazın taramasında geçmiş yıllarda bu konu üzerinde yapılan çalışmalar bulunmaktadır. İlgili bazı araştırmalara burada yer verilmiştir. Aydın'ın (1997) "Siyasi Parti ve Hükümet Programlarında Eğitim Öğretim ve Öğretmenler" adlı çalışmasında, 1908-1997 yılları arasında faaliyet gösteren siyasi partilerin ve hükümetlerin eğitim, öğretim ve öğretmenlere yönelik vaatleri ve gerçekleştirdikleri arasındaki tutarsızlıklar incelenmiştir. Diğer bir çalışma olan Bulut ve Güven'in (2010) "Siyasi Partilerin Parti Programlarında İlköğretim Kademesinde Gerçekleştirmeyi Hedefledikleri Düzenlemeler" adlı çalışmasıdır. Bulut'un bu çalışmasında 2008 yılında TBMM'de grubu bulunan siyasi partilerin (AK Parti, CHP, MHP ve DTP) programında yer alan ilköğretim kademesindeki hedefleri incelenmiştir. Çalışmada eğitimin çeşitli boyutları (Eğitimin organizasyon boyutu, eğitim ve öğretim programı boyutu, bireyde kazandırılmak istenen nitelikler

boyutu) her parti için ayrı ayrı ele alınmıştır. Bu alanda yapılan diğer bir çalışma da Tok'un (2012) "Türkiye'deki Siyasal Partilerin Eğitim Söylemleri ve Siyasaları" başlıklı makalesidir. Tok (2012) bu çalışmasında, iktidara gelecek olan partilerin hangi eğitim faaliyetlerinde bulunacaklarını, eğitim alanına ilişkin benimsedikleri siyasaları, eğitim alanında yaşanan sorunlara nasıl çözüm önerisi ürettikleri konusunda parti programları ve beyannameleri karşılaştırmalı olarak ele almıştır. Yine karşımıza çıkan bir başka çalışma Demir'in (2019) "Türkiye'de Siyasi Partilerin Eğitim Politikalarına İlişkin Siyasi Parti Temsilcisi Görüşleri - Diyarbakır Örneği" adlı yüksek lisans tezidir. Bu tezde 24 Haziran 2018 tarihinde yapılan Cumhurbaşkanlığı Seçimi ve Genel Seçim öncesi partilerin paylaştığı bildirgelerdeki eğitim politikaları ve Diyarbakır ilinde bulunan parti temsilcilerinin eğitim üzerine görüşleri ele alınmıştır. Erkmén ve Doğan'ın (2020) "Cumhur İttifakı'nın Seçim Beyannamelerindeki Eğitim Vaatlerinin On Birinci Kalkınma Planı Kapsamında Karşılaştırılması" çalışmasında 2018 yılında genel seçimde Cumhur İttifakı olarak katılan AK Parti ve MHP'nin seçim beyannamelerinde bulunan eğitimle ilgili vaatleri ve On Birinci Kalkınma Planı'nda belirtilen eğitim hedefleri karşılaştırılıp değerlendirilmiştir. Gürsoy ve Karaboğa (2015) da, "Siyasi Partilerin Seçim Bildirgelerinde Eğitim Konusu" adlı bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmada Türkiye'de bulunan siyasi partilerin seçim bildirgelerinde yer alan başlıklardan biri olan eğitim konusundaki yaklaşımları, görüşleri ve vaatleri karşılaştırılarak ortak ve farklı yönleri ele alınmıştır. Akpınar ve Küçük (2022), "Siyasi Parti Seçim Beyannamelerinde Eğitim Politikaları: 2000-2022" adlı çalışmasında 2000 yılı sonrası TBMM'de grubu bulunan beş siyasi partilerinin (AK Parti, CHP, MHP, İP, HDP) genel seçim öncesi yayımlanmış oldukları seçim beyannamelerindeki eğitim politikaları incelemişlerdir. Korkmaz'a (2018) ait olan "Siyasi Partilerin 2018 Cumhurbaşkanlığı Seçimi ve Genel Seçimler Bildirgelerinde Eğitime Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi" başlıklı çalışmada ise, 2018 yılında yapılan genel seçim ve cumhurbaşkanlığı seçimi sonrası barajı geçen siyasi partilerin (AK Parti, CHP, HDP, İP VE MHP) bildirgelerinden hareket ederek eğitimle ilgili görüşleri çeşitli özellikler bakımından incelenmiştir. Akça, Esen ve Özer'e (2018) ait "Siyasi Parti Beyannamelerinde Eğitim Politikalarının Değerlendirilmesi" adlı çalışmada ise 24 Haziran 2018 tarihli genel seçimlere katılan siyasi partilerin seçim beyannamelerindeki 'eğitim' başlığı incelenmiştir.

Tüm bu araştırmalarda görüldüğü gibi, partilerin farklı seçim dönemlerinde yayımladıkları bildirgeler/beyannameler bir araştırma konusudur. 2023 Seçimleri için yayınlanan seçim beyannameleri de eğitim boyutuyla araştırmaya değerlidir. 14 Mayıs 2023

seçimlerine giren Mecliste grubu bulunan partilerin seçim beyannamelerinde eğitim kurumunun vatandaş yetiştirme, örgün eğitim, yaygın eğitim, öğretmen yetiştirme ve öğrenci destekleme politikaları boyutlarında karşılaştırılması bu araştırmanın özgün yanıdır.

Bu çalışmada, 2023 Cumhurbaşkanlığı ve genel seçimlerde Mecliste grubu bulunan ve cumhurbaşkanı adayı olan Cumhuriyet İttifakı ve Millet İttifakı'nın beyannamelerindeki eğitim politikalarının karşılaştırmalı olarak betimlenmesi amaçlanmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda şu alt başlıklara cevap aranmıştır:

1. Siyasi partilerin;
 - a) Vatandaş yetiştirme,
 - b) Örgün eğitim,
 - c) Yaygın eğitim
 - d) Öğretmen yetiştirme,
 - e) Öğrenci destekleme boyutlarında politikaları nelerdir?
2. Siyasi partilerin eğitim politikalarında "vatandaş yetiştirme, örgün ve yaygın eğitim, öğretmen yetiştirme, öğrenci destekleme vb." konularında benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman inceleme modeli kullanılmıştır. Beyannamelerin her biri bir doküman olarak ele alınmıştır. Doküman analizi çalışmada incelenen olgu ve olaylarla ilintili bilgiler içeren yazılı belgelerin ayrıntılı olarak taranması ve bu bilgilerden yeni bir bütünlük oluşturulması olarak adlandırılır (Creswell, 2002). Doküman incelemesi; dokümanlara ulaşma, orijinalliğin kontrol edilmesi, dokümanların anlaşılması, verinin analiz edilmesi ve verinin kullanılması gibi belli başlı beş aşamada yapılabilmektedir (Forster, 1994, aktaran Yıldırım ve Şimşek, 1999). Bu çalışmada ulaşılan dokümanlar bu aşamalar izlenerek değerlendirilmiştir.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 14 Mayıs 2023 seçimlerinde Mecliste grubu bulunan ve cumhurbaşkanı adayı olan dört partinin (AK Parti, MHP, CHP, İYİ Parti) içinde yer aldığı ittifak gruplarının seçim beyannamesi oluşturmaktadır. Bu ittifaklara

katılan diğer partilerin mecliste grubu bulunmadığı için çalışmaya dâhil edilmemiştir. Mecliste grubu bulunan fakat cumhurbaşkanı adayı bulunmayan DEM Parti ve cumhurbaşkanı adayı bulunan ama mecliste grubu bulunmayan partilerden oluşan ATA İttifakı partileri bu çalışmanın örnekleme dâhil edilmemiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın problemine yönelik dokümanlar araştırılarak partilerin resmi sitelerinden orijinal belgeler elde edilmiştir. MHP beyannamesine internet sitesinden ulaşılamadığı için ilçe başkanlığına gidilerek kitapçığı vermedikleri için fotoğrafı alınarak ulaşılmıştır. Millet İttifakının ve AK Parti'nin beyannamelerine resmi internet sitesinden ulaşılmıştır. Millet ittifakı ortak bir beyanname yayımladığı için CHP ve İYİ Parti bu ortak beyannameye ele alınmış, Cumhuriyet İttifakının beyannameleri ortak olmadığı için AK Parti ve MHP bildireleri ayrı ayrı ele alınarak incelenmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde içerik analiz yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, verilerin detaylı bir şekilde incelenmesi ve yeni kavramların veya kavramlar arası ilişkilerin keşfedilmesini içerir. Benzer veriler belirli kavramlar ve temalar etrafında gruplandırılarak okuyucunun anlayabileceği bir düzen içinde sunulur (Baltacı, 2017). İçerik analizi verilerin belirli kavramlar ve temalar etrafında bir araya getirilmesi ve bunların anlaşılır biçimde düzenlenmesi sürecidir (Şimşek vd., 2008). Eğer incelenen olay veya olgu için temel bir kuram bulunmuyorsa, tümevarımcı analiz yani kodlamaya dayalı içerik analizi kullanılır (Baltacı, 2017). Dokümanlar üzerinden araştırmanın alt problemlerine uygun olarak kodlamalar yapılmıştır. Kodlamalar Nvivo kodlama (doğal kodlama) tekniği kullanılarak yapılmıştır. Kodlar çıkarıldıktan sonra çeşitli temalar oluşturulmuştur. Kodlamalar oluştururken iki alan uzamanın görüşü alınmıştır. Çalışmanın geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak için uzman görüşleri üzerinden kod ve tema işlemleri tekrar gözden geçirilmiştir. Alanyazın taraması yapılarak kavramsal çerçeve oluşturularak iç geçerlilik sağlanmıştır. Dış geçerliliği sağlamak adına çalışmada kullanılan model, incelenen dokümanlar, veri toplama ve analizi gibi süreçler detaylı olarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Etik Kurul İzin Belgesi

Bu çalışmada TR Dizin Dergi Değerlendirme Kriterlerinin 8. maddesine göre "etik kurul onayı" gerekmemektedir.

BULGULAR

Bu kısımda bulgular, alt problemlere uygun olarak sistematik bir şekilde açıklanmış ve yorumlanmıştır.

Siyasi Partilerin Eğitim Politikaları

Siyasi partiler, beyannamelerde eğitim politikalarını genelde eğitim yoluyla gerçekleştirmek istedikleri amaç ve hedefler, eğitim öğretim kurumları ve faaliyetleri üzerinden belirleme eğilimi göstermişlerdir.

Vatandaş Yetiştirme Konusundaki Amaç ve Hedefleri

Ülkelerin kalkınması ve gelişmiş ülkeler arasında yer alabilmek için insan yetiştirme politikası çok önemlidir. Bir ülkenin ekonomik ilerlemesi o ülkenin insanların bireysel ve toplumsal gelişimine doğrudan bağlıdır. Eğitim aracılığıyla kazandırılan ve toplumsal davranışlarla uyumlu yeni değerler, kalkınmanın hızlanması için son derece önemlidir (Kaya, 1984, s. 11). Bu bağlamda 2023 seçimlerinde mecliste grubu olan ve cumhurbaşkanı adayı bulunan partilerin beyannamesi ele alındığında partilerin vatandaş yetiştirme ile ilgili amaçları ve hedefleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Siyasi Partilerin Vatandaş Yetiştirme Konusundaki Amaç ve Hedeflerine İlişkin Özellikler

Tema	İttifaklar	Partiler	Özellikler	f	
Vatandaş Yetiştirme	Cumhur İttifakı	AK Parti	Yaratıcı	1	
			İnisiyatif alabilen	1	
			Edindiği bilgiyi kullanabilen	1	
			Çevreye duyarlı	1	
			Bilinçli	1	
		MHP	0		
		Millet İttifakı	CHP ve İYİ Parti	Sorgulayabilen	1
				Özgür	1
				Eleştirel düşünme becerisine sahip	1

Tablo 1 incelendiğinde vatandaş yetiştirme hususunda Cumhur İttifakında yer alan MHP’ de herhangi bir beyan ifadesi bulunmazken AK Parti’ de “yaratıcı”, “inisiyatif alabilen”, “edindiği bilgiyi kullanabilen”, “çevreye duyarlı”, “bilinçli” insan yetiştirme boyutlarını hedefleyen özellikler vurgulanmıştır. Millet İttifakında ise “sorgulayabilen”, “özgür” ve “eleştirel düşünme becerisine sahip” vatandaş yetiştirme vurgusu yapılmıştır. Bu analizlere ilişkin partiler bazında bazı beyanname değerlendirme ve ifadeleri aşağıda belirtilmiştir:

Cumhur İttifakı

AK Parti

AK Parti'nin vatandaş yetiştirme konusundaki görüşleri şu şekildedir:

Kalkınmanın önemli bir aracı olan eğitim sisteminin öncelikle gelişmiş ülkeler seviyesine getirilmesi, buna ilişkin bir beyan şöyledir (AK Parti, 2023: 74): "Türkiye yüzyılında, kalkınmanın en önemli unsuru olan eğitim en temel önceliğimiz olmaya devam edecektir. Bu çerçevede, eğitim sistemimizin beşeri ve fiziki kalite göstergelerini gelişmiş ülkeler düzeyine getirmeyi hedefliyoruz."

AK Parti'nin buna benzer yazılı beyan ifadelerinden anlaşıldığı üzere maddeler incelendiğinde okuduğunu anlayan, temel bilimlerde yetkin, bilim ve teknolojiye ayak uydurabilen, kendini ifade edebilen, inisiyatif kullanabilen, yaratıcı, girişimci, bilgiyi öğrenen ve kullanabilen, sağlıklı yaşamayı, hastalıklardan korunmayı bilen, iklim değişikliği hakkında farkındalığı olan ve bilinçli nesil yetiştirilmesi (AK Parti, 2023: 74-75).

Millet İttifakı

CHP ve İYİ Parti'nin de içinde bulunduğu Millet İttifakının ortak beyannamesinde vatandaş yetiştirme konusundaki görüşleri şu şekildedir:

Türkiye Cumhuriyeti'nin her alanda kalkınmasını sağlamak için "Milli Eğitimi bir ideolojik çatışma alanı olmaktan çıkaracağız." (Millet İttifakı, 2023: 179) şeklindeki ifadesi dikkat çekicidir. Bu beyan, "Fikri, irfanı ve vicdanı hür nesiller yetiştireceğiz." (Millet İttifakı, 2023: 179) söylemleri ile desteklenmiştir.

Bunun yanında toplumun her kesiminin katılımıyla özgür, eleştirel düşünme becerisine sahip, yaparak yaşayarak öğrenen, sorgulayabilen bireyler yetiştirilmesi (Millet İttifakı, 2023: 179)

Siyasi Partilerin Örgün Eğitim Konusundaki Politikaları

Burada örgün eğitim başlığı altında siyasi partilerin okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim ve özel eğitim konusundaki politikalarına ilişkin beyanları incelenmiştir.

Okul Öncesi Eğitim

Cumhur İttifakı

AK Parti

AK Parti'nin örgün eğitim ile ilgili politikaları ayrı başlıklar altında değil de genel bir çerçeve içinde ele alınmıştır. Beynamede okul öncesi eğitimle ilgili 5 madde tespit edilmiştir. AK Parti'nin okul öncesi eğitim ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

- Okul öncesi eğitiminde (3-5 yaş grubu) okullaşma oranının %90' a çıkarılması,
- Beynamede ileri sürülen "Ulusal Risk Kalkanı Modeli" kapsamında "Ulusal Risk Kalkanı Modelini, okul öncesi eğitimden başlayarak eğitim sistemimizde gerekli uyarlamaları yaparak gelecek nesilleri bilinçlendirme çalışmalarını sağlayacağız." (AK Parti, 2023, s. 75) ifadesi beynamede yer almaktadır.
- Ülkemizin deprem kuşağında olduğu gerçeği göz önünde bulundurulunca afet eğitimlerinin küçük yaştan itibaren verilmesi,
- Bir diğer madde de "Değerler Eğitimi" nin okul öncesi eğitimde de yer alması ve derslere entegre edilmesi,
- Okulların fiziki ortamını düzenleme ve ücretsiz öğle yemeği desteğinin yaygınlaştırılması (AKP, 2023: 74-76).

MHP

MHP'nin okul öncesi eğitim ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

"Okul öncesi eğitim yaygınlaştırılacak, okul öncesi eğitimden başlayacak çocukların ilgi yetenek bilgi ve becerilerini dikkate alan bir yönlendirme ile eğitim planlamaları yapılacak." (MHP, 2023 Md. 48).

Millet İttifakı

Millet İttifakının beyannamesinde genel bir giriş bölümünden sonra örgün ve yaygın eğitim ile ilgili bölümlerin ayrı ayrı başlıklar altında ele alındığı görülmüştür. Beynamede okul öncesi eğitim başlığı altında ise 3 madde yer almaktadır. Millet İttifakının okul öncesi eğitim ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

- Eğitim ile ilgili genel başlıkta en çok dikkat çeken "Zorunlu eğitimi 1 yılı okul öncesi eğitim, 5 yılı ilkokul, 4 yılı ortaokul, 3 yılı ise lise olmak üzere 1+5+4+3 şeklinde uygulayacağız." (M. İttifakı, 2023, s. 180) maddesidir. Beynamede okul öncesi eğitimin 1 yıl olmak üzere zorunlu hale getirilmesi,
- Öğrencilere yardımcı kitaba ihtiyaç duymayacak şekilde ders kitaplarının ücretsiz verilmesi,
- "Eğitime Destek Kartı" adlı bir kart oluşturma ve örgün eğitimin tüm devlet okulları kademlerinde okuyan ve ihtiyaç sahibi olan öğrencilerin kırtasiye, çanta, kıyafet ihtiyaçlarının giderilmesi,
- İnternet erişiminin ücretsiz karşılanması,
- Çalışan ebeveynler için okul öncesi eğitimi "tam gün, tam destek" ilkesi çevresinde ele alınması,
- Okul öncesi eğitimin önce de belirtildiği üzere 1 yıl zorunlu yapılarak tamamen

ücretsiz olması,

- 3 yaş ve üzeri çocuklar için erken çocukluk eğitimi imkanının sunulması ve fırsat eşitliğinin sağlanması,
- Ayrıca “Değerler Eğitimi” nin üç yaşından itibaren çocukların dil becerileri ve zeka gelişimleri ile kişisel, fiziksel ve eğitsel gelişimin bütüncül olarak ele alınarak gerekli alt yapının oluşturulması,
- “Kreş Ekosistemi Modeli” ve “Erken Çocukluk Bakımı ve Eğitim Programının” hayata geçirilmesi (M. İttifakı, 2023: 179-180).

Siyasi Partilerin İlköğretime Yönelik Politikaları

Cumhur İttifakı

AK Parti

Beynamede eğitim ile ilgili ayrı başlıklar altında değil de hem ilköğretim hem de ortaöğretim için belirlenmiş genel bir çerçeveye ele alındığı görülmüştür. Beynamede bu kapsamda yer alan 32 madde değerlendirildiğinde AK Parti'nin ilköğretime yönelik görüşleri şu şekildedir:

- “Derslik ve öğretmen başına düşen ortalama öğrenci sayılarını tüm okullarda Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ortalamaları seviyesine çıkaracağız.” (AK Parti, 2023, s.74) ifadesi yer almaktadır. Bunun için yeni mekanizmalar geliştirilmesi,
- Yine beynamede “Ulusal Risk Kalkanı Modeli” gibi doğal afet ve iklim üzerine öğrencileri bilinçlendirme ve okullardaki doğal afetlerde kullanılacak ekipmanların sağlanması,
- Ayrıca “Sanal sınıf ortamları, artırılmış gerçeklik barındıran içerikler, oyun temelli mobil uygulamalar gibi teknolojik gelişmeleri öğrenmede uygun bir araç olarak kullanmak yönünde çalışmalar geliştireceğiz.” (AK Parti, 2023: 75) ifadeleri ile öğretimde niteliği artırıcı önlemlere dikkat çekilmiştir.
- Okullarda devamsızlık takibi için erken uyarı sisteminin kurulması,
- Tüm eğitim kademelerinde %99' un üzerinde okullaşmanın sağlanması,
- Ücretsiz öğle yemeği desteğinin yaygınlaştırılması,
- Ders içerikleriyle değerler eğitiminin kaynaştırılması,
- Uzaktan eğitim yöntemlerinin dezavantajlı kesimler ve eğitim çağı dışında kalan grupların eğitime erişimlerini artırmak için kullanılması,
- Okullar arasında imkân eşitliğinin sağlanması,
- Okul binalarının kültürel mirasımızı yansıtacak şekilde spor ve kültürel

faaliyetlere imkân sağlayacak alana sahip esnek, ekonomik, temiz, emniyetli ve erişilebilir çerçevede inşa edilmesi,

- Öğrenci merkezli bir eğitim sisteminin uygulanması,
- Okuma alışkanlığı kazandırmak için okullarda kütüphanelerin yaygınlaştırılması ve kitap çeşitlerinin artırılması,
- Bilim ve Sanat Merkezlerinin yaygınlaştırılması ve eğitim kurumlarında patent, model, marka, tasarım, tescil sayılarının artırılarak en az %10 oranında ticarileşmesinin sağlanması,
- Etüt imkânlarının yaygınlaştırılması,
- Velilerin iş hayatına uygun okul programı hazırlanması,
- Ayrıca eğitimde dil, din, ırk ayrımı yapmadan ülkemizde bulunan her çocuğun okula gitmesinin sağlanması,
- Mevsimlik tarım işçisi olarak çalışan çocukların imkânlarının iyileştirilmesi,
- İçeriklere yeşil ve dijital dönüşüm konularının eklenmesi (AK Parti, 2023: 74-77).

MHP

MHP'nin ilköğretimi de ilgilendiren tüm eğitim kademelerini kapsayan beyannamesi şu şekildedir:

“Eğitim müfredatı milli ve çağın gereklerine uygun bir şekilde planlanacak.”

(MHP, 2023, Md. 45).

Millet İttifakı

Millet İttifakının ilköğretime yönelik görüşleri şu şekildedir:

- İlköğretim başlığı altında ele alındığında beyannamenin giriş bölümünde 1+5+4+3 şeklinde bahsedilen sistemde ilkokul 5. sınıfı bir üst sınıf için akademik hazırlık sınıfı, 4 yıllık ortaokulun ilk yılının ise yabancı dil ve kodlama hazırlık sınıfı şeklinde düzenlenmesi,
- Eğitimin içeriğini teknoloji ve inovasyona dönük şekilde güncellenmesi,
- Öğrencilere programlama ve girişimcilik felsefesi kazandırılması,
- Yabancı dil ve yazılım ile kodlama üzerinde durulması,
- Evrensel etik, insan hakları, adalet, sağlık, çevre ve hayvan hakları, kültür, sanat, bilim ve spor konusunda farkındalığı artıracak adımlar atılması,
- Ders saat ve içeriklerinde yeniden planlanması ve pedagojik açıdan öğrencilerin yaşına uygun hale getirilmesi,
- Seçmeli ders sayılarının artırılması, bunu yaparken sanat, spor ve bilim gibi

alanların başta yer alması,

- Beyannameden bir ifade şöyledir (Millet İttifakı, 2023: 181): “Okul bazında kaynak, fiziki tesis ve donanım yetersizliklerini tespit edecek, eşit ve adil bir eğitim öğretim fırsatı için okullar arası nicelik ve nitelik farkını en aza indirmek üzere bir eylem planı hazırlayacağız.”
- Ayrıca, kapatılan köy okullarının yeniden açılması,
- Taşınmalı eğitim uygulamasının kaldırılması,
- Kalabalık sınıfların bulunduğu yerlerde yeni okulların yapılması ve okullardaki altyapı eksikliklerinin giderilmesi,
- Eğitimde adaletli bir sistem oluşturmak için okullar arasında eşit bir eğitim öğretim fırsatı sağlamak amacıyla eylem planı hazırlanması,
- Birleştirilmiş eğitimin zorunlu haller dışında kaldırılması,
- Kız çocuklarının okula devam oranlarını artırmak için her türlü desteğin sağlanması,
- Öğrencilerin ilgi, tercih, yetenek ve akademik başarılarına göre yönlendirileceği bir rehberlik sistemi oluşturulması ve öğrencilerin istemediği bir lise türüne veya programa gitmek zorunda kalmayacağı bir eğitim sistemi sağlanması,
- Dijital uçurumu ortadan kaldırmak amacıyla EBA altyapısını geliştirip işlevselliğinin artırılması,
- Her okulun denetlenmesi, okul temelli bütçe ayırarak öğrenci başına kaynak aktarılması ve okul aile birliği adı altında okullara yapılan bağış, yardım vb. ödemeleri ortadan kaldırarak suistimale açık ödemelerin önüne geçilmesi (Millet İttifakı, 2023: 180-181).

Siyasi Partilerin Ortaöğretime Yönelik Politikaları

Cumhur İttifakı

AK Parti

AK Parti'nin ortaöğretime yönelik beyannamesinde doğrudan 5 madde bulunurken diğer maddelerde “okul öncesinden başlayarak tüm kademeler”, “okullar”, “öğrenciler”, “tüm sınıflar” ya da “meslek lisesi başta olmak üzere” gibi ifadeler altında ortaöğretime yönelik politikalara da yer verildiği görülmektedir. Örneğin “Meslek Liseleri başta olmak üzere eğitim kurumlarımızda patent, faydalı model, marka ve tasarım tescil sayısını sürekli artıracak ve her yıl tescil alınan ürünlerin en az yüzde 10' unun ticarileşmesini sağlayacağız.” (Ak Parti, 2023: 76) ifadesi ortaöğretimi de kapsayıcı

niteliktedir.

AK Parti'nin ortaöğretime yönelik diğer görüşleri şu şekildedir:

- Meslek liselerinin organize sanayi bölgelerine kurulmasının yaygınlaştırılması,
- Mesleki eğitim merkezindeki çırak ve kalfa sayılarının artırılması,
- Okul ve iş dünyası arasındaki ilişkinin artırılması,
- Merkezi eğitim ve istihdam planlaması yapılması (Ak Parti, 2023: 74-79).

Millet İttifakı

Ortaöğretimle ilgili Millet İttifakının beyannamesinde 9 madde bulunmaktadır.

Millet İttifakının ortaöğretime yönelik görüşleri şu şekildedir:

- Sadece bilgi ve sınava dönük bir eğitim yerine rehberlik odaklı bir öğretim sistemine geçilerek kişilik gelişimine önem veren, öğrencilerin sosyal ve duygusal alanda kendilerini geliştirebilecekleri bir eğitimin planlanması,
- Bilimsel düşünebilen öğrenciler yetiştirilmesi,
- Öğrencilerin mesleki eğitime yönlendirilmesi,
- İlgi ve yetenekleri doğrultusunda seçebilecekleri seçmeli ders ve esnek ders içeriğinin getirilmesi ve MEB çevrim içi eğitim platformlarında alabilecekleri derslerle akademik ve mesleki yönelimlerinin sağlanması,
- Beynamede daha çok mevcut eğitimin niteliğini artırmaya yönelik önlemlere yer verilmiştir. Örneğin bir beyanname maddesi şöyledir (Millet İttifakı, 2023, s. 182): "Ortaöğretim kurumları hakkında yapılan nitelikli veya niteliksiz şeklindeki, eğitim anlayışına aykırı ayrımları ortadan kaldıracak, bütün kurumların kaliteli bir eğitim yapısına dönüşmesini sağlayacağız." İfadeleri beynamede yer almaktadır (Millet İttifakı, 2023: 182).

Siyasi Partilerin Yükseköğretime Yönelik Politikaları

Cumhur İttifakı

AK Parti

AK Parti'nin beyannamesinde yükseköğretimle ilgili 22 madde bulunduğu görülmüştür. AK Parti'nin yükseköğretim ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

- Üniversite-sanayi iş birliğini güçlendirmek adına çalışmalar yapılması ve aynı madde altında yeşil dönüşüm, dijital dönüşüm konusunda üniversitelerin altyapılarının geliştirilmesi,
- Üniversitelerin uluslararası sıralamada ilk 500 üniversiteye giren üniversite sayısını 10'a yükseltmenin sağlanması,
- Üniversitelerde yeniden yapılandırılmaya gidilmesi,

- İdari yapının değiştirilmesi ve üniversitelerin özerkliğinin artırılması,
- Yükseköğretim kurumlarının bütçeleri planlanırken kaynakların daha verimli kullanılması adına stratejik plan ve performansa dayalı olarak düzenlenmesi,
- Üniversitelerdeki öğretim elemanlarının sayısını artırılması ayrıca doktora yapan mezun sayısını 25 bine yükseltilmesi,
- Doktora yapan öğrencilere altı ay yurt dışı araştırma bursu verilmesi,
- Yurt içinde ve yurt dışında konferansa katılım için destek sağlanması,
- Uluslararası alanda isim yapmış akademisyenlerin Türkiye’de eğitim vermeleri için teşvik edilmesi,
- Köklü üniversitelerin yurt dışında kampüs ve birim açmaları sağlanması,
- “Akademik Hareketlilik Projesini” genişletme çalışmaları yapılması,
- Öğretim üyeleri ve araştırmacıların yurt çapında değişiminin desteklenmesi (AK Parti, 2023: 77-80).

MHP

MHP’nin beyannamesinde yükseköğretim kurumları ile ilgili 3 madde yer almaktadır. MHP’ nin yükseköğretim kurumları ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

- “Üniversite giriş sınavı kaldırılacak, ilköğretim ve ortaöğretimde öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini dikkate alan yönlendirmeye bağlı olarak yapılacak olgunlaşma sınavını esas alan ve fırsat eşitliğini gözeten üniversiteye geçiş sistemi uygulanmaya konulacak.” İfadesi dikkat çekmektedir (MHP, 2023, Md. 46).
- Üniversite sınavlarının kaldırılmasının planlanması,
- Kadınların iş hayatında daha etkin bir şekilde çalışması konusunda girişimlerde bulunulması,
- Kredilerin yerine burs imkanı sunulması ve yurt başvurusunda bulunan tüm öğrencilere bu imkanın sağlanması,
- İşe başladıktan sonra kredi geri ödemesinin başlatılması (MHP, 2023).

Millet İttifakı

Millet İttifakının beyannamesinde yükseköğretim başlığı altında yer alan madde sayısı 22’ dir. Bu maddeler incelendiğinde ilk madde oldukça dikkat çekicidir. Millet İttifakının yükseköğretim ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

- “Yükseköğretim Kurulunu (YÖK) kaldırarak, yükseköğretim kurumlarının akademik, idari ve mali özerkliğine müdahale etmeksizin yükseköğretimin planlanması ve yükseköğretim kurumları arasında koordinasyonun

sağlanması şeklinde sınırlı görevleri bulunan bir kurul kuracağız.” (M. İttifakı, 2023: 182).

- Üniversitelerin yönetim ve denetimi kendi öğretim elemanları arasından seçilecek bir kurul tarafından gerçekleştirilmesi, bu kurulun ve öğretim elamanlarının görevden uzaklaştırma süreçlerini sadece bu kurumların yetkili organlarının yapabileceğinin güvence altına alınması,
- Üst kurul seçimlerinin yönetmelikle belirlenmesi ve üst kurulların rektör seçimlerinin üniversitelere özgü olacak şekilde düzenlenmesi,
- Yüksek Öğretim Kurumlarının çoğulcu katılımla ve sürdürülebilir vizyonla yönetilmesi,
- Üniversitelerin özerkliğinin güvence altına alınması,
- Özgür düşünce merkezi olması ve akademisyenlerin ifade özgürlüğünün önündeki engelin kaldırılması,
- Üniversitelerde görev yapan akademisyenlerin görev esaslarının yönetmelikle belirlenmesi,
- Bir üst kurul oluşturulması ve bu üst kurula rektör seçimi yapılırken üniversitelerin özgür bırakılması,
- Her şehre ve ilçeye üniversite açmak yerine ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda fakülteleri ve bölümleri yeniden yapılandırma hedefinin yanı sıra bölgesel ve yapısal olarak farklı alanlarda ihtisaslaşma sağlanması,
- Öğrenci değişim programının desteklenmesi ve üniversitelerin yurt dışında fiziki ve dijital kampüs açması için teşvik edilmesi,
- Üniversitelerde yurt dışından nitelikli akademisyenlerin ve yöneticilerin istihdam edilmesinin sağlanması,
- Yurt dışı denklik süreçlerini standart hale getirilmesi,
- Öğretim elemanları için dil şartı puanının artırılması,
- Yüksek lisans ve doktora programlarında burslu öğrenci sayısının artırılması,
- Hazırlanan tezlerin kalitesinin artırılması ayrıca yurt dışında master yapan öğrenci sayısının da artırılmasının sağlanması,
- Alan değişikliklerinin ve ders kredilerinin tek bir merkez tarafından değerlendirilmesi,
- Denklik ve muafiyet işlemlerinin sadeleştirilmesi,
- Açık Öğretim bölümlerinin düzenlenmesi,
- Üniversitelere ait arazilerin rant alanı olmasına izin verilmemesi,

- Yükseköğretim Kredi ve Yurtlar Kurumu (KYK) tarafından verilen kredi ve bursların şeffaf bir şekilde dağıtılması sağlanması,
- Millet İttifakı beyannamesinde üniversitelerin özerkliği ve özgür olarak yönetilmeleri konularına daha çok vurgu yapıldığı görülmektedir (Millet İttifakı, 2023: 182-184).

Siyasi Partilerin Özel Eğitim Konusundaki Politikaları

Cumhur İttifakı

AK Parti

AK Parti'nin özel eğitim konusundaki görüşleri şu şekildedir:

- “Engelli bireyler için taşınabilir eğitime devam edecek, onların eğitime erişiminde yaşanabilecek zorlukları yerinde tespit ederek çözeceğiz.” (AK Parti, 2023 s. 77) şeklindeki ifadesi göze çarpmaktadır.
- Özel eğitime ihtiyacı olan yetişkin bireyler için tüm ilçelerin halk eğitim merkezlerinde eğitimin yaygınlaştırılması (AK Parti, 2023: 77).

MHP

MHP'nin beyannamesinde özel eğitim ile ilgili görüş şu şekildedir:

“Özel eğitim hizmetleri okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim ve yetişkinleri kapsayacak şekilde yaygınlaştırılacak.” tek bir madde ile ifade edilmiştir.

Millet İttifakı

Millet İttifakının özel eğitime 14 madde ayırdığı görülmektedir. Millet İttifakının özel eğitime ilişkin görüşleri şu şekildedir:

- Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitime erişimleri için tüm engellerin ortadan kaldırılması,
- Paydaşlarla birlikte hareket ederek özel eğitim ve rehberlik merkezlerinin insan hakları temeline dayanan öğrenci merkezli bir anlayışla standartlaştırılması,
- Her il ve büyük ilçelerde çocukların özel eğitim ihtiyaçlarına uygun kampüsler kurulması vb. vaatlerle özel eğitimin iyileştirileceği ve yaygınlaştırılacağına dikkat çekilmiştir (Millet İttifakı, 2023: 185-187).

Siyasi Partilerin Yaygın Eğitim Konusundaki Politikaları

Cumhur İttifakı

AK Parti

Cumhur İttifakı üyesi AK Parti'nin beyannamesinde yaygın eğitimle ilgili 3 madde

bulunmaktadır. AK Parti' nin yaygın eğitime yönelik görüşleri şu şekildedir:

- “Okul çağı dışında kalan vatandaşlarımızı da kapsayacak şekilde hayat boyu öğrenme programlarını her ay en az bir milyon vatandaşa ulaştırıp daha fazla yaygınlaştırarak uygulayacağız.” (AK Parti, 2023: 78).
- Yaygın eğitim kapsamında yeşil ve dijital becerilerin geliştirilmesine yönelik eğitimler verilmesi ve yetişkin engelli bireylere yönelik eğitimler vermek için halk eğitim merkezlerinin tüm ilçelerde yer almasının sağlanması (AK Parti, 2023: 77- 78).

Millet İttifakı

Millet İttifakının ortak beyannamesinde yaygın eğitimle ilgili 10 madde yer almaktadır. Millet İttifakının yaygın eğitim ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

İlk maddede, “Her Yer Okul, Her An Eğitim” anlayışıyla eğitim sistemini 3 yaşından başlayıp hayat boyu süren bir biçimde yapılandıracağız.” (M. İttifakı, 2023: 186) denmiştir. Bu ifadelerin devamında nasıl yapılacağına ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

Siyasi Partilerin Öğretmen Yetiştirme ve Öğretmenlerin Statüsü Konusundaki Politikaları

Cumhur İttifakı

AK Parti

AK Parti'nin beyannamesinde öğretmen yetiştirme ile ilgili 2 madde yer almaktadır. AK Parti' nin öğretmen yetiştirme ve öğretmen statüsü konusundaki görüşleri şu şekildedir:

Beynamede öğretmen yetiştirirken üniversite döneminde yeterlilik ve yetkinliklerini artıracak şekilde eğitim verilmesinin sağlanması ve mesleğe başlayan öğretmenlere hizmet içi eğitim verilerek sürekli değişen çağa ayak uydurmalarının sağlanması yer almaktadır (AK Parti, 2023: 74).

Millet İttifakı

Millet İttifakının ortak beyannamesinde öğretmen yetiştirmeye ayrı bir başlık ayrıldığı ve 14 maddenin yer aldığı görülmektedir. Millet İttifakının öğretmen yetiştirme ve öğretmen statüsü konusundaki görüşleri şu şekildedir:

- Beynamede “Öğretmenlerimizin kurumsal ve toplumsal niteliği ile saygınlığını artırmayı temel önceliğimiz yapacağız.” (Millet İttifakı, 2023, s. 184) denilerek öğretmenlerin eğitiminde niteliği artırma, özlük haklarının iyileştirilmesi, Öğretmen Meslek Kanununun değiştirilmesi vb. ifadelere yer verilmiştir.

- Beyannamede öğretmen başına düşen öğrenci sayısının OECD standartlarına taşınmasının sağlanması,
- Öğretmenlik mesleği seçimi için üniversitedeki bölümlerin taban puanlarının arz talep doğrultusunda belirlenmesi ve nitelik açısından kontrolün sağlanması, uzun vadeli kalkınma planı doğrultusunda fakülteye alınacak öğrenci sayısının belirlenmesi,
- Atama bekleyen öğretmenlerin atamasının yapılarak atama havuzunun boşaltılması ve mülakatların kaldırılması,
- Eğitim fakültesi mezunu olmayan üniversite mezunları öğretmenlik alanlarına uygun bir fakülteden mezun olan öğrencilerin puanlarının eğitim fakültesi puanıyla denk ise eğitim fakültesinde yüksek lisans yapma şartıyla öğretmen olarak atanabilmelerinin sağlanması,
- Öğretmenlerin kariyer gelişimi belirlenirken lisansüstü eğitim alması, seminerlere katılması, projeler yapması ve öğrencilerinin başarılarının objektif bir şekilde değerlendirilmesinin sağlanması,
- Eğitim fakültesi öğrencilerine teorik bilginin yanında uygulamaya dönük eğitim verilmesi ve öğrenciliği sürecinde staj yapma imkanının sağlanarak yetkin bir öğretmen aday olarak mezun olmalarının sağlanması,
- Öğretmen adaylarının yüksek lisans ve doktora yapmaları için teşvik edilmesi,
- Eğitimi aksatmayacak şekilde planlama yapılarak öğretmenlerin yurt içi ve yurt dışı sempozyumlara katılmalarının sağlanması ve dezavantajlı bölgelerde öğretmenlerin daha uzun süre kalmalarını teşvik etmek adına maddi imkanların sağlanması beyannamede yer almaktadır (Millet İttifakı, 2023: 184-185).

Siyasi Partilerin Öğrencilere Destek Konusundaki Politikaları

Cumhur İttifakı

AK Parti

Öğrencilere sağlanacak destek konusunda AK Parti beyannamesinde 2 madde bulunmaktadır. AK Parti' nin öğrencilere destek konusunda görüşleri şu şekildedir:

Öğrencilere ücretsiz öğle yemeği ve yurt dışında eğitim almak isteyen doktora öğrencileri ve akademisyenlere yönelik burs imkanı sağlanması (Ak Parti, 2023: 75-78).

MHP

MHP'nin öğrencilere destek konusundaki tek maddelik görüşü şu şekildedir:

Öğrencilerin burs ve kredi imkânlarının artırılması ve geri ödemelerin mesleğe

başladıktan sonra başlanması (MHP, 2023).

Millet ittifakı

Millet İttifakının ortak beyannamesinde öğrencilere destek konusunda 4 madde yer almaktadır. Millet ittifakının öğrencilere destek konusundaki görüşleri şu şekildedir:

- Öğrencilere öğlen yemeği, süt ve su, okul öncesinden ortaöğretime kadar tüm öğrencilere ücretsiz kitap verilmesi, bu konudaki beyanname cümlesi şöyledir (Millet İttifakı, 2023, s. 179); “Eğitim Destek Kartı’ ile anaokulundan üniversiteye kadar devlet okullarındaki ihtiyaç sahibi öğrencilerin kırtasiye, çanta, kıyafet ihtiyaçlarını ve internete erişimlerini etsiz karşılayacağız.”
- “Eğitim Destek Kartı” ile eğitimin tüm kademesindeki öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanmasının sağlanması,
- Yüksek lisans ve doktora yapan burslu öğrencilerin sayısının artırılması (M. İttifakı, 2023: 170).

Siyasi Partilerin Beyannamelerinin Benzerlik ve Farklılıklarının Karşılaştırılması

Buraya kadar olan betimlemelerde Cumhuriyet ve Millet İttifakları olarak siyasi partilerin “Vatandaş Yetiştirme”, “Örgün Eğitim”(okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim), “Yaygın Eğitim” (yaşam boyu öğretim), “Öğretmen Yetiştirme” ve “Öğrenci Destekleme” boyutlarında beyanlarına yer verilmiştir. Burada da ikinci alt probleme uygun olarak beyanlardaki benzerlik ve farklılıklar üzerinden bir karşılaştırma yapılarak bulguları açıklama ve değerlendirme yoluna gidilmiştir. Buna uygun olarak Tablo 2’de beyannamede geçen özelliklerin frekansları karşılaştırmalı olarak özetlenmiştir.

Tablo 2

Partilerin Beyannamelerinde Değindikleri Eğitim Boyutları

Tema	Alt Temalar	f		
		AK Parti	MHP	Millet İttifakı
Eğitim	Vatandaş yetiştirme	5	0	5
	Okul öncesi eğitim	5	1	7
	İlköğretim	31	1	17
	Ortaöğretim	24	0	9
	Yükseköğretim	22	3	28
	Özel öğretim	1	1	14
	Yaşam boyu öğretim	3	0	10
	Öğretmen yetiştirme	2	0	1
	Öğrenci destekleme	2	1	4
		73	6	117

Tablo 2’de Cumhur İttifakının üyelerinden AK Parti 73 ve MHP 6, Millet İttifakı ise 117 maddede eğitimin farklı alt boyutlarını dikkate alarak beyan bilgilerine yer verdiği görülmüştür. Örneğin AK Parti, vatandaş yetiştirme konusuna 5 maddede yer verirken, MHP beyannamesinde bu maddeye hiç yer vermemiştir. Millet İttifakı ise 5 maddede vatandaş yetiştirmeyle ilgili eğitim politikalarını yansıtan beyanda bulunmuştur. Beyanlar analiz edildiğinde Cumhur İttifakı üyelerinden AK Parti, vatandaş yetiştirirken yaratıcı, inisiyatif alabilen, bilgiyi bulan değil bulduğu bilgiyi kullanabilen, teknolojik gelişmelere ayak uyduran ve çevreye duyarlı bireyler yetiştirmeyi öncelikli özellikler olarak görmüştür. Millet İttifakı ise, vatandaş olarak eleştirel düşünme becerisine sahip, sorgulayabilen, kendini ifade edebilen, özgür bireyler yetiştirmeyi hedeflemiştir. Partilerin örgün eğitime yönelik beyanları analiz edildiğinde kurumların tür ve kademelerine yönelik daha somut beyanlarda bulunduğu görülmüştür. Tablo 3’ te okul öncesine yönelik alt tema konu başlıkları dikkate alınarak verilmiştir.

Tablo 3

Siyasi Partilerin Okul öncesi Eğitimine Yönelik Beyanları

Tema	Alt Temalar	f		
		AK Parti	MHP	Millet İttifakı
Okul Öncesi Eğitimi	Doğa eğitimi	X		X
	Yaygınlaştırma	X	X	X
	Ücretsiz yemek	X		
	Değerler eğitimi	X		X
	Okul binası	X		
	Yardımcı kitap			X
	Eğitime destek kartı			X
	Tam gün okul			X
	Zorunlu eğitim			X
	Ücretsiz eğitim			X
	Erken çocuk eğitimi			X
	Dil, zeka, beceri eğitimi			X
	Kişisel, fiziksel, eğitsel gelişim eğitimi			X
	Kreş Ekosistemi modeli			X

Tablo 3 incelendiğinde okul öncesi eğitimi yaygınlaştırmak AK Parti, MHP ve Millet İttifakının ortak amaçları arasında yer aldığı görülmektedir. Diğer maddelere bakıldığında doğa eğitimi, çevreye duyarlı olma ve doğal afetler konusunda bilinçlendirmek gibi maddeler AK Parti ve Millet İttifakının ortak hedefleri arasında yer almaktadır. Yine “Değerler Eğitimi” konusunun da her iki grubun beyannamesinde yer aldığı görülmektedir. Farklı içerikte olan maddeler incelendiğinde AK Parti

beyannamesinde okullarda ücretsiz yemek imkanı sunmak ve okul binalarının fiziki durumunu iyileştirmeye yönelik çalışmalarda bulunacağını hedeflediği anlaşılmaktadır. Millet İttifakı'nın beyannamesinde ise okul öncesi eğitim politikasının daha detaylı olarak ele alındığı görülmektedir. Millet İttifakının beyannamesinde okul öncesi öğrencilerine yardımcı kitap imkanı sunulacağı, okul öncesi eğitimin 1 yıl olarak zorunlu eğitim içerisinde yer alacağı, ücretsiz eğitim sunulacağı, 3 yaş ve üzeri çocuklar için isteğe bağlı olarak erken çocukluk eğitimi sunulacağı, 3 yaşından itibaren dil, zeka, beceri gelişimini ve kişisel, fiziksel ve eğitsel gelişimi bütüncül olarak ele alarak "Kreş Ekosistemi Modeli" ve "Erken Çocukluk Bakım ve Eğitim Programı"nın hayata geçirilmesinin planlandığı anlaşılmaktadır. Tablo 4' te ilköğretime yönelik alt tema konu başlıkları dikkate alınarak verilmiştir.

Tablo 4

Siyasi Partilerin İlköğretime Yönelik Beyanları

Tema	Alt Temalar	f		
		AK Parti	MHP	Millet İttifakı
İlköğretim	Dersliklerde öğrenci sayısı	X		
	21. Yüzyıl becerileri	X		X
	PISA ve TIMSS	X		
	Yetenek ve ilgi alanı	X		X
	Fırsat eşitliği	X		X
	Rehberlik ve psikolojik danışma	X		X
	Güncel eğitim içeriği/ teknoloji	X	X	X
	Doğa eğitimi	X		X
	Bilgi teknolojileri destekli eğitim	X		X
	Erken uyarı ve takip sistemi	X		
	Okullaşma oranı	X		
	Ücretsiz yemek	X		
	Okul binası	X		X
	Telafi programı	X		
	Kütüphane	X		
	BİLSEM	X		
	Tekli eğitim	X		
	Değerler eğitimi	X		
	Hayat merkezi	X		
	Mevsimlik tarım işçisi	X		
	Sağlık eğitimi	X		X
	Engelli birey eğitimi	X		X
	Tam gün eğitim	X		X
Sistem değişikliği			X	

Tablo 4*Devam*

Ders saatleri	X
Seçmeli dersler	X
Köy okulları/ taşınmalı eğitim	X
Birleştirilmiş sınıf	X
Kız çocuklarının eğitimi	X
EBA	X
Okul bütçesi	X
Okul aile birliği	X
Temel beceriler	X

Tablo 4 incelendiğinde, “müfredatın güncellenmesi” ifadesi dikkat çekmektedir. Her üç beyannamede de eğitim içeriğinin güncel ve çağa uygun bir şekilde yenilenmesine bildirmede yer vermiştir. Özellikle teknolojik gelişmelerin eğitim içeriğinde yer alması gerektiği birkaç maddede yer almaktadır. 21. yüzyıl becerileri olarak adlandırılan yaratıcı düşünme, bilgiyi kullanabilme gibi ifadeler hem AK Parti hem de Millet İttifakının beyannamesinde bulunmaktadır. AK Parti ve Millet İttifakında yer alan diğer ortak maddeler ise, öğrencileri yetenekleri ve ilgi alanlarına göre yönlendirmek ve bu yönlendirmeyi yapmak için rehberlik ve psikolojik danışmanlık faaliyetlerini daha etkin olarak ele almaktır. Eğitimde fırsat eşitliği de bir başka ortak maddedir. Okullar arasındaki başarı farkının OECD ve IEA (Uluslararası enerji Ajansı) göstergelerindeki sıralamasını iyileştirme hedefi ve bilgi teknoloji temelli eğitim, partilerin gündeminde olan bir başka ortak başlıktır. Çağa ayak uydurmak ve yaşanan teknolojik gelişmelerden faydalanarak eğitimdeki kaliteyi artırmak hedeflenmektedir. İklim değişiklikleri, doğal afetler, doğa sevgisinin gelecek nesillere aktarıldığı bir eğitim içeriği düzenleneceği, sağlıklı nesiller yetiştirmek için sağlık eğitimi konusunda farkındalığın artırılması; okul binalarının fiziki imkanlarını düzeltmek, gerekli eğitim öğretim materyallerini tamamlamak, spor, sanat gibi faaliyet alanları olan modern okul binaları yapma hedefleri de ortak hedefler arasındadır. Engelli bireylerin eğitime erişimlerinde yaşanacak sorunların çözüleceği, okul binalarının fiziki durumunu tüm engel gruplarına uygun bir biçimde düzenlemek, tam gün eğitim planlaması da 2023 seçimlerinde parti bildirgelerinde yer alan ortak maddelerdendir.

Cumhur ittifakı AK Parti'nin seçim beyannamesinde Türkçe, matematik ve yabancı dil ağırlıklı eğitim verileceği; derslik ve öğretmen başına düşen öğrenci sayısını OECD seviyesine göre ayarlanacağı; Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) ve Uluslararası Matematik ve Fen Eğitimleri Araştırması (TIMSS) gibi uluslararası

testlerde ülke sıralamasını yükseltme; BİLSEM'lerin yaygınlaştırılacağı, tekli eğitime geçileceği ve ders saatlerinin velilerin iş saatlerine göre ayarlanacağı; "Değerler Eğitiminin" her kademedede yer alacağı vb. eğitimin niteliğini artırmaya yönelik vaatleri öner çıkarken Millet ittifakının mevcut sistem üzerinde değişikliği öngören beyanları dikkat çekicidir. Örneğin, eğitimin kademelendirilmesinin 1+5+4+3 şeklinde yeniden planlanacağı; seçmeli derslere ağırlık verileceği, kapatılan köy okullarının yeniden açılacağı vb. beyanlar söz konusudur. Tablo 5'te ortaöğretime yönelik alt tema konu başlıkları dikkate alınarak verilmiştir.

Tablo 5

Siyasi Partilerin Ortaöğretime Yönelik Beyanları

Tema	Alt Temalar	f		
		AK Parti	MHP	Millet İttifakı
Ortaöğretim	Dersliklerde öğrenci sayısı	X		
	PISA ve TIMSS	X		
	Yetenek ve ilgi alanı	X		X
	Fırsat eşitliği	X		X
	Güncel eğitim içeriği/ teknoloji	X	X	X
	Doğa eğitimi	X		
	Bilgi teknolojileri destekli eğitim	X		X
	Erken uyarı ve takip sistemi	X		
	Ücretsiz yemek	X		
	Telafi programı	X		
	Değerler eğitimi	X		
	Uzaktan eğitim	X		
	Tekli eğitim	X		
	Yakın tarih eğitimi	X		
	Patent, marka, tasarım tescili	X		
	Mesleki eğitim ve istihdam	X		X
	İş dünyası ve okul arası ilişki	X		
	Organize sanayi bölgesinde okul	X		X
	Ortaöğretimde kaliteli eğitim			X
	Rehberlik odaklı sistem			X
	Seçmeli dersler			X
	Eğitim fakülteleri okul iş birliği			X
	Yurt içi yurt dışı değişim programı			X
	Açık öğretim liseleri			X
	Yatılı lise ve ortaokullar			X
	Liselere dönük girişimcilik			X

Tablo 5 incelendiğinde, yine eğitim içeriğinin güncel hale getirilmesinin ve

teknolojik yenilikleri içerisinde barındırması hem AK Parti ve MHP hem de Millet İttifakının ortak hedefleri arasında yer almaktadır. Bilgi teknolojilerini destekleyen eğitim, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun bireyselleştirilmiş öğretim, fırsat eşitliğinin sağlandığı bir eğitim AK Parti ve Millet İttifakının ortak hedeflerindedir. Cumhuriyet İttifakı üyesi AK Parti ve Millet İttifakının ortaöğretime yönelik hedefleri arasında organize sanayi bölgelerinde okullaşmayı sağlamak, böylece ihtiyaca göre nitelikli eleman yetiştirerek çırak ve kalfa ihtiyacını gidermek hedefi vardır.

Yine Cumhuriyet İttifakı üyesi olan AK Parti ve MHP' nin beyannamelerinde, ilköğretimde olduğu gibi, dersliklerdeki öğrenci sayısını OECD seviyesine çekmek; PISA ve TIMSS sıralamasında ilerleme sağlamak vb. boyutlarda eğitimin niteliğini geliştirici beyanlar söz konusu iken Millet İttifakının beyannamesinde liselerdeki nitelikli, niteliksiz gibi eğitim anlayışına ters olan uygulamaları kaldırarak ortaöğretimde kaliteli eğitim verileceği; yurt içi ve dışında üniversiteler bünyesinde yapılan öğrenci değişim programlarının ortaöğretimde de uygulamaya geçileceği; Açık öğretim liselerinin yeniden düzenleneceği; yatılı liseler ve yatılı bölge ortaokullarının yaygınlaştırılarak öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarının karşılanarak fırsat eşitliği sunulacağı gibi vaatlerde bulunulmuştur. Tablo 6' da yükseköğretime yönelik alt tema konu başlıkları dikkate alınarak verilmiştir.

Tablo 6

Siyasi Partilerin Yükseköğretime Yönelik Beyanları

Tema	Alt Temalar	f		
		AK Parti	MHP	Millet İttifakı
Yükseköğretim	Üniversite sanayi iş birliği	X		
	Küresel rekabet gücü	X		
	Üniversite özerkliği	X		X
	Üniversite bütçesi	X		X
	Öğretim elemanı	X		
	Doktora ve yüksek lisans programı	X		X
	Yabancı akademisyen daveti	X		X
	Yurt dışında kampüs açma	X		X
	Akademik Hareketlilik Projesi	X		
	Üniversiteye geçiş sınavı	X	X	
	Mezunların istihdamı	X		
	Yükseköğretime erişim	X	X	
	Yapay zekâ	X		
	Yeni üniversite ve fakülte açma	X		X
	Akademik etkileşim	X		
	Yurt ve burs imkanı		X	X

Tablo 6*Devam*

YÖK	X
Kurumların yönetimi ve denetimi	X
İfade özgürlüğü	X
İçerik ve süreç	X
Üniversitelerin ihtisaslaşması	X
Öğrenci değişim programı	X
Yurt dışı denklik süreci	X
Yabancı dil puanı	X
İntihal listesi	X
Diploma akreditasyonu	X
Yurt dışı eğitim	X
Alanlar arası geçiş	X
Açık öğretim	X
Üst Kurul	X
Üniversite arazisi	X

Tablo 6 incelendiğinde, AK Parti, MHP ve Millet İttifakının aynı paydada bulunduğu bir maddeye rastlanmamaktadır. Üniversitelerin özerkleştirilmesi, üniversiteye ayrılan bütçenin düzenlenmesi, yurt dışında görev yapmakta olan ve alanında öncü akademisyenleri ülkemizdeki üniversitelere davet ederek bu akademisyenlerin Türk üniversitelerinde çalışmalarını sağlamak, ülkemizdeki üniversitelerin yurt dışında kampüs ve birim açmasını desteklemek gibi maddeler AK Parti ve Millet İttifakının beyannamesindeki ortak maddelerdir. Aynı konu başlığı altında iki ortak madde daha bulunmaktadır, ama içerik olarak farklılık göstermektedir. Bunlardan ilki, yeni açılacak üniversite ve fakülteler hakkındadır. AK Parti üniversitelere erişimi kolaylaştırmak adına üniversitelerin yaygınlaştırılmasını hedeflerken, Millet İttifakı her il ve ilçeye üniversite açmanın eğitimin kalitesini düşürdüğünü, bunun için yeni okullar açmak yerine kaliteli olan üniversitelere gidebilme imkanı sunmak için yurt ve burs programlarının geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bir de her iki beyanda lisansüstü eğitimin geliştirilmesi ortak hedeftir.

Cumhur İttifakının üyeleri AK Parti ve MHP' nin parti bildireleri ele alındığında ise yükseköğretime geçiş sınavı ile ilgili birbiriyle çelişen bir madde dikkati çekmektedir. AK Parti'nin beyannamesinde yıl içinde yapılan sınav sayısını artırarak öğrencilerin üzerindeki baskıyı kırmak yer alırken; MHP'nin beyannamesinde sınavı tamamen kaldırarak yeteneklere göre yerleştirme yapılması hedefi yer almaktadır. Her iki partinin beyannamesinde kadınların üniversiteye erişimini kolaylaştırma hedeflenmiştir. MHP ve

Millet İttifakı'nın ortak tek maddesi ise, öğrencilere sağlanacak burs ve yurt imkanının geliştirilmesidir.

Cumhur İttifakı üyesi AK Parti, üniversiteler ile sanayi arasında işbirliğini artırmak, küresel rekabet gücünü artırarak uluslararası platformda ilk 500'deki üniversite sayısını 10'un üzerine çıkarmak, öğretim elemanı sayısını artırmak, Akademik Hakemlik Projesi geliştirmek; meslek yüksek okulu, ön lisans ve lisans mezunlarının istihdamını sağlamak, akademik etkileşimi sağlamak adına hem yurt içi hem de yurt dışındaki üniversitelerle çalışmalar yürütmesi beyanlarda bulunurken İttifakın diğer üyesi MHP'nin bildirisinde tabloda yer alan üç madde dışında bir beyan söz konusu değildir. Millet İttifakının ise Cumhuriyet İttifakından farklı olarak YÖK'ün kaldırılarak yükseköğretim kurumlarının akademik, mali ve idari özerkliğine müdahale edilmeden yükseköğretim planlaması ve koordinasyonunu sağlayacak bir kurulun kurulacağı; yönetim ve denetim hususunda kendi öğretim üyelerinin seçimle oluşturdukları organlar eliyle gerçekleşeceği; seçimle göreve gelen bir üst kurul oluşturulacağı ve üniversitelerdeki her türlü iş ve işlemlerin bu üst kurul tarafından yürütüleceği; her üniversitenin kendine özgü bir yönetim şekli olacağı; akademisyenlerin ifade özgürlüğü önündeki engellerin kaldırılacağı vb. beyanlar daha ayrıntılı açıklanmıştır. Tablo 7'de özel eğitime yönelik alt tema konu başlıkları dikkate alınarak verilmiştir.

Tablo 7

Siyasi Partilerin Özel Eğitime Yönelik Beyanları

Tema	Alt Temalar	f		
		AK Parti	MHP	Millet İttifakı
Özel Eğitim	Eğitime erişim	X		X
	Yaygınlaştırma		X	
	Öğrenci merkezli ve insan hakları temelli eğitim			X
	Yurt imkanı			X
	Bireysel eğitim			X
	Kaynaştırma öğrenciler			X
	Okul binaları			X
	Özel yetenekli öğrenci			X
	Rehberlik ve psikolojik danışmanlık			X

Tablo 7 incelendiğinde sadece Cumhuriyet İttifakı üyesi AK Parti ve Millet İttifakının bir ortak maddesi olduğu görülmektedir. Bu madde, dezavantajlı çocukların eğitim alabilmeleri için problemlerin tespit edilip çözülmesi ve taşınmalı eğitim imkanı sunulmasına ilişkindir. Cumhuriyet İttifakı üyesi MHP'nin beyannamesinde ise, özel

eğitimin tüm kademelerde yaygınlaştırması istenmektedir.

Millet İttifakının beyannamesinde özel eğitime daha geniş yer ayrılmıştır. Beynamede üstün zekalı çocuklar için yeni planlamalar yapılacağı, özel gereksinimi olan çocuklara öğrenci merkezli ve insan hakları temelli eğitim verileceği ve bireysel eğitim sunulacağı, üstün yetenekli öğrencilerin keşfedilmesinde rehberlik ve yönlendirme sisteminin geliştirileceği, okul binalarının engelli bireylerin ihtiyacına göre düzenleneceği, rehberlik ve psikolojik danışmanlık imkanlarının artırılacağı, her kademeye nitelikli PDR kadrosu oluşturulacağı vb. yer almaktadır. Tablo 8’de yaşam boyu öğrenmeye yönelik alt tema konu başlıkları dikkate alınarak verilmiştir.

Tablo 8

Siyasi Partilerin Yaşam Boyu Öğrenmeye Yönelik Beyanları

Tema	Alt Temalar	f		
		AK Parti	MHP	Millet İttifakı
Yaşam Boyu Öğrenme	Yeşil ve dijital içerik	X		
	Yaygınlaştırma	X		
	Yetişkin engelli birey	X		
	Hayat Boyu Öğrenme Programı			X
	Halk Eğitim Merkezi			X
	Mesleki derinleşme/değişim			X
	Ebeveyn eğitimi			X
	Üniversiteleri halka açma			X
	Okulların mimari yapısı			X

Tablo 8 incelendiğinde beyannamelerde ortak bir madde görülmemiştir. Cumhuriyet İttifakının üyesi AK Parti’nin beyanlarında yeşille dijital içerik konularında eğitim verileceği, hayat boyu öğretimin yaygınlaştırılacağı ve yetişkin engelli bireylere de eğitim imkanı sağlanacağı belirtilirken MHP’ nin bu konuda bir beyanı bulunmamaktadır.

Millet İttifakının beyannamesinde ise halk eğitim merkezleri, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ile birlikte hayat boyu öğrenme programları düzenleneceği; mesleki derinleşme ve meslek değiştirme imkanı için eğitimler düzenleneceği; ebeveynlere eğitim verileceği; üniversitelerin halka açılacağı ve kampüslerden yararlanılacağı; okulların mimari yapısını engeller bireylere uygun hale getirerek hayat boyu eğitim imkanından yararlanmalarının sağlanacağı maddeleri yer almaktadır. Tablo 9’ da öğretmen yetiştirmeye yönelik alt tema konu başlıkları dikkate alınarak verilmiştir.

Tablo 9*Siyasi Partilerin Öğretmen Yetiştirmeye Yönelik Beyanları*

Tema	Alt Temalar	f		
		AK Parti	MHP	Millet İttifakı
Öğretmen Yetiştirme	Yetkinlik ve yeterlilik geliştirme	X		
	Hizmet içi eğitim	X		X
	Saygınlık			X
	Öğretmenlik Meslek Yasası			X
	Öğretmenlik mesleği taban puanı			X
	Öğretmen ataması			X
	Bölüm mezunları			X
	Uygulamaya dönük eğitim			X
	Doktora ve yüksek lisans programı			X
	Eğitim ve sempozyum			X
	Dezavantajlı bölgeler			X

Tablo 9 incelendiğinde, hizmet içi eğitim ile öğretmenlerin değişen şartlara uyum sağlaması, Cumhuriyet İttifakı üyesi AK Parti ve Millet İttifakının tek bir ortak maddesi olduğu görülmektedir. Cumhuriyet İttifakı üyesi AK Parti öğretmenlerde yetkinlik ve yeterlikleri geliştirmeye odaklanırken Millet İttifakı öğretmenlik mesleğinin saygınlığını kazanması için çalışmalarda bulunulacağı, Öğretmenlik Meslek Yasası'nın yeniden düzenleneceği, eğitim fakültelerinin taban puanının yeniden düzenleneceği, öğretmen atamalarında mülakatın kaldırılacağı, öğretmenlerin yüksek lisans ve doktora programlarına katılmaya teşvik edileceği, öğretmenlerin yurt içi ve dışında düzenlenen eğitimlere ve sempozyumlara katılmalarının teşvik edileceği, dezavantajlı bölgeleri öğretmenler için cazip hale getirileceği beyanlarında bulunmuştur. Tablo 10'da öğrencilerin desteklenmesine yönelik alt tema konu başlıkları dikkate alınarak verilmiştir.

Tablo 10*Siyasi Partilerin Öğrenci Desteklemeye Yönelik Beyanları*

Tema	Alt Temalar	f		
		AK Parti	MHP	Millet İttifakı
Öğrenci Destekleme	Ücretsiz yemek	X		X
	Doktora öğrenci bursu	X		X
	Yurt ve burs imkanı		X	
	Ücretsiz kitap			X
	Eğitim destek kartı			X

Tablo 10 incelendiğinde Cumhuriyet İttifakında yer alan AK Parti'nin ve Millet İttifakının öğrencilere ücretsiz yemek imkanı sunulacağı vaadi yer almaktadır. Millet

İttifakının beyannamesinde ek olarak öğrencilere ücretsiz süt ve su imkanı sunulacağı da belirtilmiştir. Diğer bir ortak madde ise doktora öğrencilerine burs imkanlarının artırılmasıdır. Cumhuriyet İttifakının diğer üyesi MHP ise, üniversite öğrencileri için burs, yurt ve kredi konusunda destek olacaklarını belirtmiştir. Millet İttifakı ise destek konusunda ücretsiz kitap ve eğitim destek kartı oluşturularak öğrencilerin ihtiyaçlarının giderileceği yönünde destek vaadinde bulunmuştur.

TARTIŞMA VE SONUÇ

2023 cumhurbaşkanlığı ve genel seçimler öncesi mecliste grubu bulunan ve cumhurbaşkanı adayları olan partilerin kamuoyuna açıkladığı seçim beyannamelerinde yer alan eğitim başlığı karşılaştırmalı olarak ele alındığında şu betimlemelerde bulunulabilir: Beyannameler eğitimle ilgili beyan maddeleri bütün olarak ele alındığında, AK Parti'nin 73, MHP'nin 6 ve Millet İttifakının 117 beyana yer verdiği görülmüştür. Cumhuriyet İttifakı üyesi AK Parti ve Millet İttifakının beyanlarında çağın gereklerine uygun, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme becerisi olan, bilgiyi bulan değil ulaştığı bilgiyi kullanabilen, karar verme yeteneği olan ve inisiyatif kullanabilen, kısaca 21. yüzyıl becerilerine sahip bireyler yetiştirmek istenmiştir. Buna ilişkin beyanlar, partilerin geçmiş seçimlerdeki beyanı ile de kısmen uyumaktadır. Bay vd.'nin (2020) araştırmasında partilerin beyannamesinde yer alan 21. yüzyıl becerilerine en çok AK Parti yer verirken onu İYİ Partinin takip ettiği belirtilmiştir. Akpınar ve Küçük (2022) çalışmasında AK Parti'nin "Hedefimiz temel beceriye sahip, eleştirelde yaratıcı düşünebilen, paylaşım ve iletişime açık sanat ve estetik duyguları güçlü, evrensel kavrayış ve düşünüş yeteneğine sahip, yeni fikirlere açık, çalışmayı ve üretmeyi erdem olarak benimsemiş bireyler yetiştirmektedir." (AK Parti, 2011: 80) şeklinde bir beyanını aktarmıştır. Ayrıca çevreye duyarlı, küresel ısınmanın bilincinde, doğal afet eğitimi almış nesiller yetiştirmek her iki partinin ortak hedefleri arasında yer almaktadır.

Örgün eğitim başlığı altında incelediğimizde Millet İttifakının diğer partilere göre daha detaylı bir çalışma yaptığı gözlemlenmiştir. Millet İttifakının sistemde bir değişiklik yapmayı planladığı görülmektedir. 4+4+4 eğitim sistemi yerine 1+5+4+3 eğitim sistemine geçileceği, ilk 1 yıl okul öncesi eğitimin zorunlu olacağı, tüm öğrencilere ücretsiz okul öncesi eğitimi sunulacağı, 5 yıllık ilkokulun 5. sınıfını bir üst öğrenime geçiş için akademik olarak hazırlık basamağı olacağını, 4 yıl olarak planlanan ortaokulun ilk yılını yabancı dil ağırlıklı eğitim ve kodlama eğitimi hazırlık sınıfı şeklinde düzenleneceği planlanmıştır. Cumhuriyet İttifakı partilerinin beyannamelerinde sisteme yönelik bir değişim planı görülmemiştir. Okul öncesi eğitim ele alındığında tüm partilerin yaygınlaştırma planı

olduğu görülmektedir. Akpınar ve Küçük'ün (2022) yaptığı çalışmada da okul öncesi eğitimi yaygınlaştırma hedefi geçmiş yıllarda da Cumhur İttifakında bulunan AK Parti ve MHP'nin ve Millet İttifakında bulunan CHP'nin beyannamesinde yer aldığı görülmüştür. Öğretim içeriği göz önüne alındığında AK Parti Türkçe, matematik ve yabancı dil ağırlıklı programlara yer verileceğinden bahsederken Millet İttifakı seçmeli derslere ağırlık verileceğini, öğrencinin ilgi alanına göre derslere yönelmesi sağlanacağını, sanat, spor, müzik ve yabancı dil ağırlıklı derslerin programda yer alacağını belirtmiştir. Ayrıca ders saatleri düzenlenirken AK Parti'nin beyannamesinde velilerin çalışma sürelerine göre ayarlanacağı yazmaktadır. Bu bakış açısı öğretmenlerin eğitimci konumundan bakıcı konumuna dönüştürdüğü yönündeki iddiaları da güçlendirmektedir. Eğitim öğretim planlaması yapılırken çocukların olgunluk seviyeleri göz önünde bulundurulmalıdır. AK Parti ve Millet İttifakı öğretim ortamını hem okulun fiziki yapısı hem öğretim materyallerin açısından ortak politikaya sahip oldukları görülmektedir. Okulların fiziki yapılarındaki eksiklerin giderileceği, özel öğrenime ihtiyacı olan bireylerin ihtiyaçlarına göre düzenleneceği belirtilmiştir. Diğer üzerinde durulan ortak görüşlerden biri de doğa eğitimidir. Teknolojik gelişmelere uygun materyaller kullanılacağı tüm partilerin ortak politikaları arasında yer aldığı görülmektedir. Yükseköğretim ile ilgili hedefler incelendiğinde Millet İttifakının diğer partilerden daha detaylı olarak ele aldığı, baştan ayağa bir değişim sunduğu görülmektedir. YÖK'ü kapatıp yerine yeni bir kurul kurarak köklü bir değişikliğe gideceği planları arasında yer almaktadır. Tok'un (2012) "Türkiye'deki siyasal partilerin eğitim söylemleri ve siyasalları" adlı çalışmasında Millet İttifakının üyesi olan CHP'nin beyannamesinde YÖK'ün kaldırılması politikasının yer aldığı belirtilmiştir. 2023 seçimlerinde Millet İttifakının yükseköğretim politikası ile paralellik gösterdiği görülmektedir. Her üniversitenin yönetim ve denetimini kendi öğretim elemanlarıyla kurdukları organlar eliyle çoğulcu katılım ve sürdürülebilir vizyonla yapılacağı beynamede belirtilmiştir. Üniversitelerin özerkliğini korunacağı, akademisyenlerin özgür düşüncelerinin önündeki engellerin kalkacağı, nitelikli öğretim elemanı yetiştirileceği, akademisyen olmak isteyenler için yabancı dil barajının yükseltileceği, yüksek lisans ve doktora öğrencilerine burs imkanı sunulacağı belirtilmiştir. Her şehre ve her ilçeye üniversite açma bakış açısını uygun bulmadıklarını, üniversitelerin niceliğinden daha çok niteliğinin önemli olduğu, arz talep dengesine göre planlama yapılacağı bildirgede yer almaktadır. Yurt dışına üniversitelerin kampüs açması konusunda AK Parti ve Millet İttifakının ortak görüşe sahip olduğu görülüyor. Yurt dışındaki üniversitelerde görev yapan alanında öncü akademisyenlerin ülkemizde

çalışmasını sağlamak da ortak hedefler arasında yer almaktadır. Partilerin özel eğitim ile ilgili politikaları incelendiğinde, özel eğitime gereksinim duyan bireyler için eğitime erişimi sağlamak AK Parti ve Millet İttifakının tek ortak politikasıdır. Özel eğitime yönelik eğitim konusunda AK Parti ve MHP'nin tek maddede ele alırken Millet İttifakının 14 madde ile ele aldığı görülmektedir. Akpınar ve Küçük'ün (2022) çalışması incelendiğinde AK Parti, MHP ve CHP'nin "özel eğitim kurumlarının yaygınlaştırılması" politikasının ortak hedefleri arasında yer aldığı görülürken Akça vd.'nin (2018) yaptığı çalışmada İyi Partinin özel eğitime gereksinimi olan çocuklar için akranlarından soyutlanmadan bütünleştirici bir eğitim politikası izleneceği belirtilmiştir. Geçmiş yıllarda yapılan çalışmalar ele alındığında 2018 beyannamesinde daha çok üstün zekalı öğrencilere yönelik vaatlerin yer aldığını Akpınar ve Küçük (2022) çalışmalarında ifade etmişlerdir. Hayat boyu öğrenme başlığı altında incelediğimizde yine en detaylı çalışma Millet İttifakından gelmektedir. Halk eğitim merkezleri, sivil toplum örgütleri ve üniversitelerle birlikte ortak çalışmalar yapılarak tüm halkın ihtiyaç duyduğu eğitimin sağlanacağı, "Her yer okul; her an eğitim" anlayışı ile 3 yaşından başlayarak hayat boyu sürecek şekilde yaygınlaştırılacağı belirtilmiştir. Akça vd. (2018) "Siyasi parti beyannamelerinde eğitim politikalarının değerlendirilmesi" adlı çalışmasında İYİ Parti 2018 seçim beyannamesinde "Her ev bir okul olacak" adlı proje ile velilere çocuk bakımı konusunda eğitim verileceği ifadesi yer almaktadır. Bu ifade 2023 seçimlerinde Millet İttifakının yaşam boyu eğitim politikasını destekler niteliktedir. AK Parti yetişkin engelli bireylere de hayat boyu eğitim imkanı sunulacağını belirtirken MHP'nin bu konuda herhangi bir politikasının bulunmadığı görülmektedir. Öğretmen yetiştirme konusuna bakıldığında yine Millet İttifakının bu konuyu diğer partilerden daha geniş olarak ele aldığı görülmektedir. Üniversitelerde uygulamalı eğitime ağırlık verilmesi, Öğretmenlik Meslek Yasası'nın değiştirileceği, öğretmenlik mesleğinin saygınlığını geri kazandırılacağı, atamalarda mülakatın kaldırılacağı belirtilmiştir. Yapraklı'nın (2017) yüksek lisans çalışmasında CHP 2015 seçim beyannamesinde yer alan "Öğretmenliği yeniden toplumun en saygın mesleklerinden biri haline getirme" ifadesi Millet İttifakının politikası ile aynı doğrultuda olduğunu göstermektedir. Millet İttifakının AK Parti ile ortak politikası ise hizmet içi eğitimlere ağırlık verileceği maddesidir. MHP'nin bu konuda da herhangi bir beyanının olmadığı görülürken Akpınar ve Küçük'ün (2022) çalışmasında 2002 MHP beyannamesinde "Çağın bilgileriyle donanımlı öğretmenler yetiştirme" vaadi yer almıştır. Öğrenci destekleme konusunda AK Parti, MHP ve Millet İttifakının öğrencilere yurt ve burs imkanı sağlamak konusunda ortak politika izledikleri görülmektedir. Akça vd.'nin

(2018) çalışmasında İYİ Partinin öğrencilere burs imkanı sağlama politikası 2018 seçim beyannamesinde yer aldığı belirtilmiştir. Akpınar ve Küçük'ün (2022) çalışmasında ise AK Parti'nin öğrenci burslarının tutarının artırılacağı, CHP'nin beyannamesinde "1 milyon Öğrenciye burs sağlanacağı, MHP'nin beyannamesinde "Eğitim Destek Hesabı" oluşturulacağı yer almaktadır. önce yapılan çalışmalar incelendiğinde partilerin öğrenci destekleme konusundaki politikalarında zaman içinde bir değişim olmadığı görülmektedir. AK Parti ve Millet İttifakı'nın ücretsiz öğle yemeği sunulması konusunda aynı görüşte oldukları görülmektedir. Bunlara ek olarak Millet İttifakı yurt dışında yüksek lisans yapmak isteyen öğrencilerin destekleneceğine bildirmede yer vermiştir.

Sonuç olarak, 2023 cumhurbaşkanlığı ve genel seçimler öncesi mecliste grubu bulunan ve cumhurbaşkanı adayı olan partiler incelendiğinde ortak ve farklı yanlarının olduğu görülmüştür. Bu araştırmanın bulguları daha önce yapılan çalışmaların bulguları değerlendirildiğinde siyasi partilerin kendileri açısından sürekliliği olan eğitim politikalarını sürdürdüğü anlaşılmıştır.

ÖNERİLER

Bu araştırmanın bulgularından hareketle öneriler şöyledir:

1. Bu çalışmada elde edilen bulgularla farklı bir dönem esas alınarak siyasi partilerin seçim bildirgelerinde yayınladıkları politikalarındaki değişim incelenebilir.
2. Çalışmanın bulguları ele alındığında köklü değişimler planlandığı görülmektedir. Eğitim politikaları parti siyasetinden çok ülke siyasetini ilgilendiren siyaset üstü olması gereken bir konudur. Bu nedenle ülkenin izlediği temel felsefi anlayışlara uygun çağdaş gelişmeleri takip eden düzenlemeler yapılmalıdır. Beyannamelerde belirtilen ortak ve farklı maddeler bu gözle değerlendirilebilir.
3. Eğitim içeriği ve sınav sistemi gibi önemli uygulamaların değiştirilmesi, ciddi sonuçlar doğurabileceğinden, bu değişikliklerin geniş bir katılımı ve o görüş birliği doğrultusunda yapılması daha sağlıklı sonuçlar verebilir. Bu yönüyle de beyanlardaki ortak hedeflere daha çok öncelik verilebilir.

KAYNAKLAR

- Akça, Y., Esen, Ş., & Özer, G. (2018). Siyasi parti beyannamelerinde eğitim politikalarının değerlendirilmesi. Dr. M. Türkmen (Ed.), 3. *Uluslararası Avrasya Spor ve Toplum Kongresi* (ss.696-702). Bartın: Barın Üniversitesi.
- AK Parti. (2023). *Türkiye yüzyılı için doğru adımlar seçim beyannamesi 2023* <https://www.akparti.org.tr/media/dwyd05pu/tu-rkiye-yu-zyili-ic-in-dog-ru>

[adimlar-2023-sec-im.pdf](#) adresinden 03.05.2023 tarihinde edinilmiştir.

- Akpınar, M., & Küçük, E. (2022). Siyasi parti seçim beyannamelerinde eğitim politikaları: 2000-2022. *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 5(2), 1-32.
- Aydın, İ. (1997). *Siyasi parti ve hükûmet programlarında eğitim-öğretim ve öğretmenler 1908-1997*. Eğitim Sen Yayınları.
- Baltacı, A. (2017). Nitel veri analizinde Miles-Huberman modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 1-15.
- Bay, E. Kahramanoğlu, R., Döş, B., & Polat, Ü. (2020). Siyasi partilerin seçim beyannamelerinde hedeflediği insan karakterlerinin analizi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(22), 1082-1113.
- Berber, Ş. (2001). Türkiye'deki siyasi partiler ve eğitim politikaları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilgiler Dergisi*, 4(2), 1-34.
- Bulut, P. & Güven, S. (2018). *Siyasi partilerin parti programlarında ilköğretim kademesinde gerçekleştirmeyi hedefledikleri düzenlemeler*. <http://www.eab.org.tr/eab/2009/pdf/224.pdf> adresinden 05.05.2023 tarihinde edinilmiştir.
- Creswell, J. W. (2002). *Araştırma tasarımı nitel, nicel ve karma yaklaşımlar*. E. Akdağ (Çeviri Ed.), Nobel Yayınları.
- Demir, S. (2019). *Türkiye'de siyasi partilerin eğitim politikalarına ilişkin siyasi parti temsilcisi görüşleri: Diyarbakır örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Mardin, Türkiye.
- Erkmen, A., & Doğan, A. (2020). Cumhuriyet İttifakı'nın seçim beyannamelerindeki eğitim vaatlerinin on birinci kalkınma planı kapsamında karşılaştırılması. *Turkish Studies - Education*, 15(6), 4191-4210.
- Gürsoy, M., & Balcı Karaboğa, A. (2015). Siyasi partilerin seçim bildirgelerinde eğitim konusu. *Route Educational and Social Science Journal Volume*, 2(4), 112-140.
- Kaya, Y. K. (1984). *İnsan yetiştirme düzenimiz*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Döner Sermaye İşletmesi Tesisleri.
- Korkmaz, F. (2018). Siyasi partilerin 2018 Cumhurbaşkanlığı seçimi ve genel seçimler bildirgelerinde eğitime yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3(5), 297-315.
- Millî İttifakı, (2023). *Ortak politikalar metni* <https://www.evrensel.net/haber/480700/millet-ittifakinin-acikladigi-ortak-politikalar-mutabakatının-tam-metni> adresinden 03.05.2023 tarihinde elde

edilmiştir.

- Pektaş, E.K. (1997). *Büyük kent belediyelerinin eğitim ve kültür hizmetlerine siyasal parti ideolojilerinin yansımaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, Türkiye.
- Şimşek, A., Doğanay, A., Ataizi, M., Balaban Salı, J., & Akbulut, Y. (2008). Veri çözümleme teknikleri. A. Şimşek (Ed.), *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri içinde* (s. 163-195), Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Tok, T. N. (2012). Türkiye'deki siyasal partilerin eğitim söylemleri ve siyasaları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 18(2), 273-312.
- Yapraklı, M. (2017). *Siyasi partilerin eğitim politikaları: 2015 genel seçim parti bildirgelerini analizi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Yıldırım, A., & Simsek H. (1999). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Petek Akademi Yayınları: Ankara, Türkiye.